

Koncepce rozvoje regionálních funkcí Jihočeské vědecké knihovny do r. 2022

Úvod

Veřejné knihovnicko-informační služby v Jihočeském kraji poskytuje knihovní síť, tvořená krajskou knihovnou, městskými a místními knihovnami. Kvantitativní stav sítě v roce 2020 dokresluje tabulka:

Typ knihovny	Počet
Krajská	1
Knihovny pověřené RF	9
Další profesionální knihovny	75
Místní neprofesionální knihovny	436
Celkem	521

Statistické ukazatele, které JVK soustavně shromažďuje o celé síti knihoven, umožňují provést srovnávací analýzu jednotlivých knihoven. Z těchto závěrů vyplývá, že knihovní systém Jihočeského kraje má tyto silné stránky:

- bohatá síť veřejných knihoven
- Jihočeská vědecká knihovna v ČB je přirozeným centrem sítě veřejných knihoven kraje a odborným garantem knihovnické práce
- knihovny bývalých okresních a dalších velkých měst (Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Písek, Prachatice, Strakonice, Tábor, Dačice, Milevsko) – kromě funkce městských knihoven plní i funkci knihovny pověřené regionálními funkcemi pro obecní knihovny ve svém regionu
- tradičně dobrá spolupráce mezi krajskou knihovnou a pověřenými knihovnami
- dobrá práce pověřených knihoven s obecními knihovnami svého regionu – metodická pomoc, práce se soubory, vzdělávání knihovníků
- obecní knihovny jsou v řadě případů vnímány jako smysluplné instituce, které kromě VKIS mohou fungovat jako komunitní centra, pro podporu cestovního ruchu i pro zpřístupnění informací z oblasti veřejné správy
- finanční zajištění v posledních letech, především finanční podpory Jihočeského kraje

Na druhé straně mezi slabé stránky knihovní sítě je třeba uvést nedostatečnou kvalifikaci pracovníků - především v malých knihovnách, krátkou provozní dobu knihoven, mnohdy nevyhovující prostorové podmínky, nevyhovující technické vybavení počítačovou technikou.

1. Vyhodnocení účinnosti regionálních funkcí

Efektivitu regionálních funkcí nejlépe ilustrují jednotlivé statistické ukazatele za posledních 10 sledovaných let, tj. od r. 2010 do r. 2019:

Počet metodických návštěv	14 490
Počet konzultací	27 233
Počet porad	182
Počet vzdělávacích akcí	401
Přírůstek výměnného fondu	159 590
Počet souborů VF do obsluhovaných knihoven	16 573
Počet svazků v nich	1 467 701

Počet konzultací pro obsluhované knihovny, popř. pro jejich zřizovatele:

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Celkem
2573	3117	2676	2643	2769	2577	2794	2688	2699	2697	27 233

Počet metodických návštěv v obsluhovaných knihovnách:

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Celkem
1499	1514	1461	1517	1508	1575	1370	1368	1332	1346	14490

Přírůstek výměnného fondu pro obsluhované knihovny:

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Celkem
13665	16108	16 635	15 986	15056	13407	15397	17033	17545	18758	159590

Počet výměnných souborů pro obsluhované knihovny:

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Celkem
1513	1601	1 696	1 848	1760	1697	1662	1653	1628	1515	16573

Počet svazků v nich:

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Celkem
133983	132637	141 859	152 613	151039	151315	150896	150626	146766	155967	1 467 701

2. Hlavní cíle:

Hlavním cílem zůstává **rozvíjet regionální funkce** knihoven tak, aby prostřednictvím systému knihoven v kraji zajistily občanům **rovný přístup k informacím** v tištěné i elektronické podobě, bez ohledu na velikost obce či území, kde knihovny působí. Knihovní síť tak vytvoří informační a znalostní infrastrukturu pro celoživotní vzdělávání občanů, pro uspokojování jejich kulturních zájmů, pro příležitosti pro využití volného času, zároveň se knihovny mohou stát komunitními centry obce, místem setkávání. Nejlépe to vystihuje úvodní vize Koncepce rozvoje veřejných knihoven pro rok 2020: „*Společně tvoříme knihovny jako nabídku služeb a informačních zdrojů a otevřeného prostoru pro vzdělávání, kulturu a osobní rozvoj.*“

K tomu má napomoci i dodržování doporučených **standardů VKIS**, které přispějí k zvyšování úrovně služeb knihoven. Je nezbytné dosáhnout alespoň minimálních hodnot standardů, týkajících se např. provozní doby knihovny, tvorby knihovního fondu, počtu studijních míst atd., u všech profesionálních knihoven kraje. Je třeba doporučovat naplnění těchto standardů i u neprofesionálních knihoven a jejich zřizovatelů.

Naplnění tohoto hlavního cíle se bude opírat o dílčí cíle, které jsou definovány ve standardech pro výkon regionálních funkcí projektu. Hlavní podmínkou pro naplnění cíle však zůstává **finanční a personální zajištění výkonu regionálních funkcí** a to na úrovni krajské i pověřených knihoven.

3. Dílčí cíle

3.1. Poradenská a konzultační činnost knihoven, metodické návštěvy, plány, rozborů

Podpora knihoven kraje, která přispěje k rozvoji jejich knihovnických a informačních služeb. Profesionální (i neprofesionální) knihovny by měly poskytovat moderní veřejné služby on-line, nabízet informace na svých webových stránkách včetně přístupu do on-line katalogů. poskytovat poradenskou a konzultační činnost knihovnám, zajistit metodické návštěvy v obsluhovaných knihovnách nejméně v rozsahu standardů RF

- poskytovat pomoc při budování knihovnických a informačních fondů, využívání meziknihovnických služeb, souborných katalogů a dalších elektronických informačních zdrojů
- poskytovat pomoc při zpracování projektů předkládaných do výběrových dotačních řízení
- zajistit metodickou pomoc při řešení problematiky legislativní, provozní, vybavení knihoven pod.
- věnovat se propagaci příkladů dobré praxe, oceňování úspěchů především neprofesionálních knihoven a jejich pracovníků

3.2. Statistika knihovnických činností

Včasné, úplné a přesné shromažďování statistických ukazatelů o činnosti obsluhovaných knihoven umožní lepší informovanost o výkonech knihoven, jejich hodnocení a porovnání výkonů

- zajistit metodickou i praktickou pomoc obsluhovaným knihovnám při zpracování statistických výkazů, zajistit sběr těchto dat a jejich zpracování a vyhodnocení. Nadále využívat těchto dat při porovnávání činnosti knihoven v obcích srovnatelné velikosti v celém kraji a každoročně zpracovávat analýzu stavu a činnosti knihoven jihočeského kraje
- ke zpracování statistiky nadále využívat program STAT-EXCEL, který umožňuje i propočet plnění standardů VKIS
- zaměřit se i na pomoc s uskutečňováním průzkumu spokojenosti čtenářů a uživatelů knihoven

3.3. Vzdělávání knihovníků, semináře a porady

Vzdělávání pracovníků profesionálních i neprofesionálních knihoven kraje formou celoživotního vzdělávání tak, aby byli informováni o aktuálním vývoji oboru.

Krajská knihovna zabezpečí nabídku vzdělávacích akcí pro profesionální knihovníky (dle standardu knihovnických služeb).

- Odborné vzdělávání orientovat na prohlubování knihovnických dovedností a znalostí (knihovnické minimum pro neprofesionální knihovny, rekvalifikace, katalogizační pravidla atd.), základní počítačovou gramotnost profesionálních i neprofesionálních pracovníků knihoven, práci s online zdroji
- je nutné zajistit odborné lektory z řad JVK, tak i ostatních profesionálních knihoven, včetně vysokoškolských
- neomezovat se pouze na přímé vzdělávací aktivity, ale i na předávání potřebných informací jinou formou - prostřednictvím metodických letáků, e-learning atd., webových stránek krajské a pověřených knihoven
- vzájemnou výměnu zkušeností garantovat pravidelným konáním porad na úrovni ředitelů a metodiků pověřených knihoven
- rozvíjet spolupráci s dalšími typy knihoven v kraji - muzejními, školními atp. -
- v rámci kraje oceňovat každým rokem nejlépe pracující neprofesionální knihovny

3.4. Tvorba výměnných fondů, jejich cirkulace a distribuce

Cílem je zajistit kvalitní, aktuální a odborně zpracované knihovní fondy v obsluhovaných knihovnách. Knihovní fond profesionálních knihoven je budován z prostředků zřizovatelů, tj. měst a obcí a JVK nemá pravomoc přímo ovlivňovat jeho budování a doplňování. Pomocí srovnávací analýzy jednotlivých knihoven a především porovnáním se stanovenými standardy VKIS však může upozorňovat na případné nedostatky. Fond neprofesionálních knihoven je budován ze dvou zdrojů – jednak z prostředků zřizovatele, jednak je doplňován výměnnými soubory.

je třeba působit na zřizovatele neprofesionálních knihoven, aby pro svou knihovnu zajistil základní encyklopedickou literaturu a literaturu regionálního charakteru (informace o daném regionu, podporující cestovní ruch apod.). Pověřené knihovny v kraji mohou napomoci při nákupu i zpracování knihovních fondů, pořízených z prostředků

- JVK a jí pověřené knihovny zajistí nákup, zpracování a rozvoz tzv. výměnných souborů nejméně v rozsahu daných standardy RF. Tento způsob budování fondu znamená efektivní způsob využití veřejných finančních prostředků – cirkulace souborů umožňuje na jedné straně mnohonásobné využití dokumentů, navíc malým knihovnám je fond neustále obnovován, aniž by se zvyšovaly prostorové nároky na jeho uložení (tím jsou druhotně ušetřeny náklady za případnou rekonstrukci a rozšiřování prostor)
- vedle klasických tištěných knih se zaměřit i na další zdroje knihovního fondu - zvukové, elektronické dokumenty atp. Změřit se i na možnost půjčování elektronických knih.
- ve spolupráci s Krajskou digitalizační jednotkou Jihočeského kraje více zpřístupnit regionální dokumenty v jejich elektronické podobě a dále rozvíjet digitální knihovnu JVK
- v souvislosti s budováním informačního fondu je třeba více využívat služeb meziknihovní výpůjční služby (MVS), kdy knihovna může požádat o zapůjčení konkrétního chybějícího titulu jinou knihovnu.
- při budování KF je třeba věnovat pozornost i jeho evidenci a ochraně – tj. zajistit pomoc neprofesionálním knihovnám při tvorbě přírůstkových seznamů, zpracování dokumentů, tvorbě knihovního a výpůjčního řádu a při revizi knihovního fondu

3.5. Servis automatizovaného knihovního systému (AKS)

Ve všech typech knihoven podporovat smysluplnou automatizaci knihovnických procesů – odbouráním rutinní práce se knihovník může zaměřit na služby uživatelům.

Vybavení neprofesionálních knihoven kvalitní počítačovou technikou se řadí mezi priority – malá obecní knihovna se tak změní z pouhé půjčovny knih na informační centrum obce

- podporovat internetizaci a automatizaci knihoven tak, aby knihovny mohly poskytovat moderní veřejné služby on-line, včetně přístupu k volně dostupným digitalizovaným dokumentům, půjčování e-knih, prezentovat své služby na webových stránkách zajišťovat veřejný přístup k internetu
- poskytovat praktickou pomoc knihovnám při zahájení automatizace, zajistit servis automatizovaného knihovního systému

4. Finanční zdroje pro RF

Ke splnění uvedených cílů a dílčích úkolů koncepce jsou třeba finanční prostředky, získané jak od zřizovatele, tak z dalších zdrojů. Právě koncepce vícezdrojového financování činnosti knihoven je zmíněna ve SWOT analýze kraje. Uvedené finanční prostředky jsou určeny na poskytování povinných regionálních funkcí, upravené Knihovním zákonem, zahrnující: poradenskou a konzultační činnost, vzdělávání knihovníků, semináře a porady, tvorbu výměnných knihovních fondů, jejich cirkulace a distribuce, pomoc při revizi a aktualizaci fondů, tvorbu a zpřístupnění regionálního fondu a zpracování regionálních bibliografických a faktografických databází knihoven

Rozdělení finančních prostředků:

- obec – prostředky na provoz knihovny (prostor, energie, mzdové náklady), přístup k internetu, doplňování základního knihovního fondu

- kraj - finanční úhrada na doplňování výměnného fondu, metodickou a konzultační činnost krajské a pověřených knihoven. Částka je každoročně aktualizována dle smluv uzavíraných mezi JVK a pověřenými knihovnami.
- další zdroje - granty a projekty na podporu knihoven, cestovního ruchu apod. ze státních zdrojů – (VISK, Knihovna 21. století, Česká knihovna, Informační zdroje pro výzkum a vývoj, Program obnovy venkova), krajské programy a projekty
- návrh pro krajské projekty – grantový program na úpravu prostor a vybavení knihoven v obcích do 500 obyvatel, který v současnosti nepokrývá žádný z výše uvedených grantových fondů

Užité knihovnické výrazy:

Regionální funkce jsou funkce, v jejichž rámci krajská knihovna a další jí pověřené knihovny poskytují základním knihovnám především poradenské, vzdělávací a koordinační služby, budují výměnné fondy a zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a vykonávají další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb

Krajská knihovna je součástí systému knihoven, plní a koordinuje plnění regionálních funkcí vybraných základních knihoven, je garantem kvalifikačního růstu pracovníků knihoven v kraji.

Pověřená knihovna je základní knihovna, zapsaná v evidenci MK ČR, která na základě smlouvy uzavřené s krajskou knihovnou plní regionální funkce v rozsahu a na území smlouvou vymezeném. Součástí této smlouvy je jmenovitý seznam obsluhovaných knihoven.

Obsluhovaná knihovna je základní knihovna nebo její pobočka, která poskytuje veřejné knihovnické a informační služby podle knihovního zákona a je zapsaná v evidenci MK ČR.

Neprofesionální knihovna je základní knihovna provozovaná příslušným orgánem obce s pracovním úvazkem knihovníka do 15 hodin týdně.

Profesionální knihovna je základní knihovna provozovaná příslušným orgánem obce s pracovním úvazkem knihovníka vyšším než 15 hodin týdně.

JVK - Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích

MVS - meziknihovní výpůjční služba

RF – regionální funkce

VKIS – veřejné informační služby knihoven

Legislativní rámec, metodické a koncepční materiály:

Zákon 257 ze dne 29. června 2001 o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php?page=03_Leg/01_LegPod/01_index.htm

Program podpory zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven

http://www.cbvk.cz/files/regionfce/reg_fce/region_fce_program_2004.doc

Metodický pokyn Ministerstva kultury k zajištění výkonu regionálních funkcí knihoven a jejich koordinaci na území České republiky podle § 2 písm. h), § 9 odst. 2 písm. g) a § 11 odst. 3-4 zákona č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon)

<http://knihovnam.nkp.cz/docs/MetPokynMK05.doc>

Metodický pokyn Ministerstva kultury k vymezení standardu veřejných knihovnických a informačních služeb poskytovaných knihovnami zřizovanými a/nebo provozovanými obcemi a kraji na území České republiky

http://knihovnam.nkp.cz/sekce.php3?page=03_Leg/01_LegPod/MetodVKIS.htm

Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2021-2027

https://www.nkp.cz/ipk/ipk/docs/koncepce-rozvoje-2021-2027/koncepce-rozvoje-knihoven-2021-2027/at_download/file

Program rozvoje Jihočeského kraje 2014-2020

<https://www.databaze-strategie.cz/cz/jck/strategie/program-rozvoje-jihoceskeho-kraje-2014-2020?typ=struktura>

Koncepce činnosti Jihočeské vědecké knihovny v Českých Budějovicích na roky 2013-2022

http://www.cbvk.cz/files/dokumenty_knihovny/koncepce_rozvoje_JVKCB_do_roku_2022.pdf

Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích, 2020